

ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΧΥΤΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ (Σεπτέμβριος 2003)

Συγγραφέας: ΝΙΚΟΛΑΟΣ-ΚΟΜΝΗΝΟΣ ΧΛΕΠΑΣ

1. Η επιστράτευση «ολυμπιακών» διατάξεων για τους ΧΥΤΑ της Αττικής [\[1\]](#) προδίδει και το βασικό στόχο της σχετικής νομοθετικής πρωτοβουλίας του ΥΠΕΧΩΔΕ, δηλ. το στοιχειώδη ευπρεπισμό της απαράδεκτης εικόνας που παρουσιάζει σήμερα η «διαχείριση» των στερεών αποβλήτων της Αττικής. Πράγματι, ορισμένες τηλεοπτικές λήψεις από το διάσπαρτο με σκουπίδια τοπίο και τις ανεξέλεγκτες χωματερές της Αττικής θα μπορούσαν να επιφέρουν καίριο πλήγμα στο όνομα της Ελλάδας, όταν η προσοχή των διεθνών ΜΜΕ θα είναι στραμμένη στη διοργανώτρια χώρα. Τα αστικά απορρίμματα προστίθενται λοιπόν σε μια σειρά δημοσίων προβλημάτων (αδέσποτα ζώα, τροχαία και περιβαλλοντική παραβατικότητα, δημόσια υγιεινή κ.ά.) που *αφέθηκαν επί δεκαετίες άλυτα* από τις κοινωνικές ελίτ και τις πολιτικές ηγεσίες του τόπου μας, τώρα όμως πρέπει να αντιμετωπισθούν με «ολυμπιακή» ταχύτητα. Ωστόσο, η πίεση του χρόνου συχνά παρασύρει σε εμβαλωματικές επιλογές που δεν οδηγούν σε ουσιαστική επίλυση, αλλά σε προσωρινό «κουκούλωμα» των προβλημάτων.

2. Στην περίπτωση των ΧΥΤΑ της Αττικής, μετά από καθυστερήσεις και εμπλοκές πολλών ετών, η σημερινή πολιτική ηγεσία του ΥΠΕΧΩΔΕ επιχείρησε με αποφασιστικότητα να λύσει νομοθετικά το πρόβλημα της χωροθέτησης ώστε να κινηθούν οι σχετικές διαδικασίες και να υλοποιηθούν τα απαιτούμενα έργα. Η αποτελεσματική εφαρμογή μιας *συστηματικής εθνικής πολιτικής για τα στερεά απόβλητα* εξακολουθεί, ωστόσο, να αποτελεί ζητούμενο. Οι συσκευασίες συνεχίζουν να επεκτείνονται (ακόμη και τα περιοδικά πωλούνται σε πλαστικό περιτύλιγμα!), η διαλογή στην πηγή απουσιάζει, τα προγράμματα ευαισθητοποίησης δεν αγγίζουν το ευρύ κοινό, η ανακύκλωση παραμένει επί δεκαετίες σε «πιλοτικό στάδιο».

3. Η *ευρωπαϊκή πίεση* (προθεσμίες προσαρμογής, σειρά καταγγελιών και δικών, ατιμωτική καταδίκη για τον Κουρουπητό κ.ά.) έχει βέβαια προκαλέσει μια *κινητικότητα της ελληνικής πλευράς* που εκδηλώθηκε με την έκδοση της ΚΥΑ 14312/1302/2000 σχετικά με τον «Εθνικό Σχεδιασμό διαχείρισης στερεών αποβλήτων», την ψήφιση νόμου για την εναλλακτική διαχείριση συσκευασιών και

άλλων προϊόντων (ν. 2939/2001) και, πιο πρόσφατα, με την προώθηση της λειτουργίας συστημάτων ανακύκλωσης για υλικά συσκευασίας, ενώ εκκρεμούν αιτήσεις για άλλα υλικά[2]. Ωστόσο, η ουσιαστική επιτυχία αυτών των πρωτοβουλιών -που απλώς ασθμαίνουν πίσω από τις ενωσιακές πολιτικές για τα απόβλητα- φαίνεται μάλλον απίθανη, ενόσω δεν συγκροτείται μια εθνική στρατηγική που να λαμβάνει υπόψη της τα ιδιαίτερα δεδομένα αυτής της χώρας.

4. Η Ελλάδα χαρακτηρίζεται από γεωγραφικό κατακερματισμό, διασπορά των οικισμών, άνιση κατανομή του πληθυσμού, χωροταξικό χάος και πολύ ανεπαρκή (στο μεγαλύτερο μέρος της χώρας) δίκτυα μεταφορών. Η επιλογή των μεθόδων διαχείρισης αποβλήτων δεν μπορεί, λ.χ., να αγνοεί τις ιδιαιτερότητες των νησιών, ή τις δυσχέρειες χωροθέτησης στις μητροπολιτικές περιοχές. Ειδικά στην πυκνοκατοικημένη, ιστορική και εν μέρει δασική Αττική που σε τρεις πλευρές ορίζεται από τη θάλασσα, η ανεύρεση γειτονικών χώρων για εκτεταμένες εγκαταστάσεις διαχείρισης αποβλήτων είναι εξαιρετικά δύσκολη. Η μεταφορά, εξάλλου, μιας τεράστιας ποσότητας αστικών απορριμμάτων σε μεγάλες αποστάσεις, πέρα από την προσβολή βασικών αρχών του περιβαλλοντικού δικαίου (λ.χ. της επανόρθωσης κατά προτεραιότητα στην πηγή) και την πρόκληση ατμοσφαιρικής ρύπανσης, θα αντιμετώπιζε τις ελλείψεις τόσο του προβληματικού οδικού όσο και του υποτυπώδους σιδηροδρομικού δικτύου της χώρας.

5. Σε πείσμα αυτών των δεδομένων, οι ΧΥΤΑ εξακολουθούν να αντιμετωπίζονται ως η βασική λύση, ακόμη και από πολλούς διαφωνούντες με την εν λόγω τροπολογία που απλά πρότειναν, με αρκετή επιπολαιότητα, να χωροθετηθούν οι εγκαταστάσεις αρκετά χιλιόμετρα ... μακρύτερα. Κατά τη συζήτηση στη Βουλή, προτάθηκε επίσης[3] να εφαρμοσθούν οι κανόνες της αγοράς για τα απόβλητα, έτσι ώστε οι δήμοι να πληρώνουν το ανάλογο, για τη διαχείριση των απορριμμάτων τους, αντίτιμο σε ιδιώτες επιχειρηματίες ή σε δημόσιους φορείς που διαθέτουν τις απαιτούμενες εγκαταστάσεις. Ωστόσο, και σε μια τέτοια περίπτωση θα παρέμεναν τα προβλήματα ως προς την κοινωνική αποδοχή του σχεδιασμού (και ιδίως των χωροθετήσεων), ενώ η διεθνής εμπειρία στο πλαίσιο της ελεύθερης αγοράς έχει δείξει ότι το σκουπίδι υιοθετεί συνήθως τη φθηνότερη και όχι τη φιλικότερη προς το περιβάλλον οδό.

6. Η εξέλιξη του προβλήματος των στερεών αποβλήτων έχει οδηγήσει σε πολλές χώρες στη μετάθεση των σχετικών αρμοδιοτήτων σε υψηλότερες από τους δήμους

βαθμίδες της δημόσιας διοίκησης. Ειδικά σε *μητροπολιτικές περιοχές* με τα μεγέθη, τις -εθνικές και διεθνείς- λειτουργίες και την πληθυσμιακή πυκνότητα της Αττικής είναι σαφές ότι η διαχείριση αποβλήτων δεν αποτελεί πλέον τοπική υπόθεση, ούτε για τους δήμους, αλλά ούτε και για τη δεύτερη βαθμίδα (που αναπτύσσεται σε τρεις διαφορετικούς ΟΤΑ στην Αττική). Ενόψει της απουσίας μητροπολιτικού συστήματος διοίκησης και της αποτυχίας του ΕΣΔΚΝΑ που λειτουργεί επί δεκαετίες (αλλά δεν περιλαμβάνει το σύνολο των ΟΤΑ της Αττικής), η παρέμβαση της κρατικής εξουσίας ήταν αναγκαία και αναπόφευκτη εδώ και πολλά χρόνια. Οι επί μακρόν δυνατότητες των δήμων να εκμειεύσουν την κοινωνική αποδοχή για τις λύσεις ενός προβλήματος που παραδοσιακά εντασσόταν στο χώρο ευθύνης τους, συνδέονται με πολιτικές σκοπιμότητες. Πράγματι, η κρατική εξουσία επιχείρησε, όπως ακριβώς έκανε και με άλλες «πολιτικά δυσχερείς» αρμοδιότητες (αστυνόμευση τροχαίας και περιβαλλοντικής παραβατικότητας, μετανάστευση κ.ά.), να μεταθέσει ευθύνες και πολιτικό κόστος στους ώμους των ΟΤΑ.

7. Ακόμη, πάντως, και μετά την από καιρό ληξιπρόθεσμη ανάληψη ορισμένων ευθυνών από την πολιτεία με την εν λόγω τροπολογία, εύκολα εντοπίζονται διατάξεις που εγκυμονούν νέα προβλήματα για τη σχέση της αυτοδιοίκησης και των τοπικών κοινωνιών με την κρατική εξουσία. Πράγματι, ενώ στις διατάξεις της παρ. 9 προβλέπεται, ορθά, η δυνατότητα *υποκατάστασης* των φορέων διαχείρισης στερεών αποβλήτων από την Περιφέρεια, στην αμέσως προηγούμενη παράγραφο δίδεται η δυνατότητα στο Γ. Γραμματέα της οικείας Περιφέρειας να ορίζει άλλο δήμο ή σύνδεσμο ΟΤΑ ως φορέα διαχείρισης, τροποποιώντας το σχετικό σχέδιο διαχείρισης. Η χωρίς περιορισμούς ή κριτήρια παραχώρηση αυτής της ευχέρειας στο μετακλητό Γ. Γραμματέα δημιουργεί προϋποθέσεις για πολιτικά παιχνίδια αλλά και για καθυστερήσεις. Εξάλλου με την παράγραφο 10 επιτρέπεται η εγκατάσταση «μονάδων εναλλακτικής διαχείρισης» και εκτός των θέσεων που προβλέπονται στα σχέδια διαχείρισης, εφόσον πρόκειται για περιοχές όπου ήδη επιτρέπεται «η εγκατάσταση βιομηχανικών ή βιοτεχνικών μονάδων της ίδιας κατηγορίας». Οι στόχοι της ευέλικτης και ταχείας χωροθέτησης τέτοιων μονάδων διαχείρισης αποβλήτων είναι ασφαλώς καλοπροαίρετοι, στην πράξη όμως είναι πιθανό να οδηγήσει η εν λόγω διάταξη σε *de facto* υπονόμηση του όποιου σχεδιασμού, στην αποθάρρυνση ιδιωτικών επενδύσεων (αφού προκαλείται ανασφάλεια ως προς το σχεδιασμό και τους όρους ανταγωνισμού) και, βεβαίως, σε εκ προοιμίου αντιδράσεις των δύσπιστων τοπικών κοινωνιών, οποτεδήποτε επιχειρείται η εγκατάσταση τέτοιων βιομηχανιών ή

βιοτεχνιών στην περιοχή τους.

8. Η κατασταλτική πρωτοβουλία της πολιτείας για τους ΧΥΤΑ στην Αττική θα πρέπει λοιπόν να μην οδηγήσει σε εφησυχασμό, αλλά να αναζωπυρώσει το ενδιαφέρον όλων μας για τον εποικοδομητικό, τεκμηριωμένο και ειλικρινή δημόσιο διάλογο ως προς την εθνική μας στρατηγική για τη διαχείριση των στερεών αποβλήτων. Τα σκουπίδια θα είναι εδώ και μετά τους Ολυμπιακούς.

[1] Βλ. άρθρ. 33 παρ. 7 του σχεδίου νόμου «Μητρώα Μελετητών, ανάθεση και εκπόνηση μελετών και άλλες διατάξεις» σχετικά με την αναλογική εφαρμογή διατάξεων περί απαλλοτριώσεων του ν. 2730/1999.

[2] Σύμφωνα με τις δηλώσεις της υπεύθυνης Υπουργού. Βλ. επίσης την *Αιτιολογική Έκθεση* επί της προσθήκης-τροπολογίας στο σχέδιο νόμου «Μητρώα Μελετητών, ανάθεση και εκπόνηση μελετών και παροχή συναφών υπηρεσιών», σ. 3 επ.

[3] Από το φιλελεύθερο βουλευτή Αθηνών Στ. Μάνο. Βλ. Βουλή των Ελλήνων, I Περίοδος (Προεδρευομένης Δημοκρατίας), Σύνοδος Γ΄, Πρακτικά Βουλής, Συνεδρίαση ΡΚΖ΄, Τετάρτη 11 Ιουνίου 2003, Αθήνα 2003, σ. 5206 επ.